

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 30 augusti 2023

Mål nr

B 7530-21

PARTER

Klagande

LARS Arne Lennart Engstrand, 19480708-4076

Stureparken 3 Lgh 1501

114 26 Stockholm

Ombud och offentlig försvarare: Advokat Johan Eriksson

Försvarsadvokaterna Stockholm HB

Box 12107

102 23 Stockholm

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Grovt penningtvättsbrott m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2021-11-09 i mål B 1360-21

Hovrättens dom

se Bilaga

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut på så sätt att Högsta domstolen

- frikänner Lars Engstrand från åtalet för grovt penningtvättsbrott (åtalspunkten 1.1) och dömer honom enbart för näringspenningtvätt (åtalspunkten 1.2), och
- upphäver förordnandet om att den villkorliga domen ska förenas med böter och bestämmer påföljden till enbart villkorlig dom,
- bestämmer Lars Engstrands skyldighet att betala kostnaderna för den offentliga försvararen i tingsrätten till 64 424 kronor,
- bestämmer Lars Engstrands skyldighet att betala kostnaderna för den offentliga försvararen i hovrätten till 15 340 kronor,
- tillerkänner Lars Engstrand ersättning av allmänna medel för rättegångskostnader i tingsrätten med 54 280 kronor, varav 51 480 kronor avser kostnad för privat försvarare, samt
- tillerkänner Lars Engstrand ersättning med 3 000 kronor av allmänna medel för rättegångskostnader i hovrätten.

Johan Eriksson ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av Lars Engstrand i Högsta domstolen med 94 430 kronor. Av beloppet avser 74 194 kronor arbete, 1 350 kronor tidsspillan och 18 886 kronor mervärdesskatt. Denna kostnad ska stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Lars Engstrand har yrkat att Högsta domstolen ska frikänna honom från ansvar för grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt. Han har också yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

Lars Engstrands uppdrag för Christoffer Henriksson

1. Lars Engstrand är advokat. Under sensommaren 2017 kom han i kontakt med Christoffer Henriksson som bad honom att analysera en överklagad tingsrättsdom enligt vilken Christoffer Henriksson hade dömts för bl.a. 26 fall av grova bedrägerier och förpliktats att betala skadestånd om cirka 1,4 miljoner kronor. I samband därmed efterfrågade Christoffer Henriksson också biträde i två tvister (jfr p. 5).
2. I slutet av september 2017 greps Christoffer Henriksson i Stockholm med bl.a. narkotika och en större mängd kontanter på sig. På hans hotell hittade man ytterligare narkotika och kontanter samt ett antal Rolex-klockor. Med anledning härav förordnades Lars Engstrand som offentlig försvarare för Christoffer Henriksson avseende misstanke om penningtvättsbrott och narkotikabrott.
3. Drygt en månad senare, den 30 oktober 2017, förordnades Lars Engstrand som offentlig försvarare för Christoffer Henriksson i en förundersökning som avsåg ytterligare grova bedrägerier. Samma dag begärde Lars Engstrand, för Christoffer Henrikssons räkning, rättens prövning av de förvars- och beslagsbeslut som fattats under den förundersökningen. Lars Engstrand kallades också till en kvarstadsförhandling som några dagar senare,

den 2 november, kom att hållas som en kombinerad kvarstads- och häktningsförhandling. Tingsrätten beslutade vid den förhandlingen om bl.a. vissa beslag samt om kvarstad på så mycket av Christoffer Henrikssons egendom att drygt 50 miljoner kronor, avseende värdet av förverkad egendom och målsägandenas skadeståndsanspråk, kunde antas bli täckt vid utmätning. Tingsrätten beslutade också att häkta Christoffer Henriksson i hans frånvaro.

4. Christoffer Henriksson dömdes så småningom för 88 fall av grovt bedrägeri till fängelse i fyra år och tio månader. Han förpliktades också att betala sammanlagt cirka 86 miljoner kronor i skadestånd till ett stort antal målsägande. I målet dömdes han också för innehav av narkotika och för olaga hot.

Det nu aktuella åtalet och dess bakgrund

5. Hösten 2017 väckte två personer som påstod sig ha utsatts för bedrägerier av det slag som var föremål för förundersökning talan mot Christoffer Henriksson och begärde att han till dem skulle betala en viss summa pengar som de hade lånat ut till honom. I de båda målen ställde Christoffer Henriksson ut en fullmakt för samtliga advokater och biträdande jurister vid den byrå där Lars Engstrand var verksam. Det var dock två andra advokater vid byrån som hanterade uppdragen. Med anledning av tvisterna förde Christoffer Henriksson i september 2017 över totalt 3,2 miljoner kronor till Kronofogdemyndigheten som säkerhet. Så småningom träffades en förlikning mellan parterna i de båda målen. Kronofogdemyndigheten betalade då ut överskjutande belopp, sammanlagt 300 000 kronor, till advokatbyråns klientmedelskonto.

6. Vid två tillfällen i början av november 2017 lät Lars Engstrand, på uppdrag av Christoffer Henriksson, föra över de medel som fanns på klientmedelskontot till andra konton. Överföringarna innebar att 225 000 kronor överfördes till ett konto tillhörande Krenar Goga och 75 000 kronor till

Christoffer Henrikssons sambo, Emelie Sörensson. Dessa överföringar ledde till att Lars Engstrand åtalades för penningtvättsbrott enligt följande gärningsbeskrivningar.

Åtalspunkt 1.1 Grovt penningtvättsbrott

Lars Engstrand har, i sin tjänst som advokat vid advokatfirman Nordia KB och inom ramen för näringsverksamhet, beordrat en överföring av 225 000 kronor, som för Christoffer Henrikssons räkning förvarades på advokatfirmans klientmedelskonto, till ett konto tillhörande Krenar Goga. Pengarna härrörde från brott eller brottslig verksamhet och syftet med agerandet, som var otillbörligt, var att främja möjligheterna för annan att tillgodogöra sig eller omsätta egendomen eller dess värde. Det hände den 1 november 2017 i Stockholm eller på okänd plats, Sverige.

Agerandet bör betraktas som grovt brott eftersom det skett inom ramen för advokatverksamhet och eftersom det avsett ett betydande [värde] och då den brottsliga verksamheten ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt och i större omfattning.

Lars Engstrand begick gärningen med uppsåt.

Åtalspunkt 1.2 Penningtvättsbrott

Lars Engstrand har, i sin tjänst som advokat vid advokatfirman Nordia KB och inom ramen för näringsverksamhet, beordrat en överföring av 75 000 kronor, som för Christoffer Henrikssons räkning förvarades på advokatfirmans klientmedelskonto, till ett konto tillhörande Henrikssons sambo Emelie Sörensson. Pengarna härrörde från brott eller brottslig verksamhet och syftet med agerandet, som var otillbörligt, var att främja möjligheterna för annan att tillgodogöra sig

eller omsätta egendomen eller dess värde. Det hände den 8 november 2017 i Stockholm eller på okänd plats, Sverige.

Lars Engstrand begick gärningen med uppsåt.

7. Tingsrätten frikände Lars Engstrand.

8. I hovrätten yrkade åklagaren på ansvar för grovt penningtvättsbrott under åtalpunkten 1.1, och hänförde sig i den delen till 3, 4 och 5 §§ lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, samt för näringspenningtvätt enligt 7 § under åtalpunkten 1.2, dock utan att gärningsbeskrivningen avseende den senare åtalpunkten justerades. Hovrätten har dömt Lars Engstrand för grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt till villkorlig dom och böter.

9. Riksåklagaren har godtagit att det som sålunda angavs i hovrätten utgör ramen för processen också i Högsta domstolen.

10. Högsta domstolen gör bedömningen att gärningsbeskrivningen under åtalpunkten 1.2 omfattar de omständigheter som förutsätts för ansvar för näringspenningtvätt enligt 7 § lagen om straff för penningtvättsbrott.

Vad målet gäller

11. Målet gäller framför allt frågan om en överföring som en advokat enligt klientens anvisningar gör från ett klientmedelskonto kan utgöra brott enligt lagen om straff för penningtvättsbrott. I målet aktualiseras också frågor om vad som krävs när det gäller den tilltalades uppsåt.

Penningtvättsbrott

12. Straffansvar för penningtvättsbrott enligt huvudbestämmelsen i 3 § lagen om straff för penningtvättsbrott förutsätter

- dels att gärningen syftar till att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde,
- dels att gärningsmannen antingen överlåter, förvärvar, omsätter, förvarar eller vidtar annan sådan åtgärd med egendomen (se 3 § första stycket 1) eller vidtar någon åtgärd som typiskt sett innebär att egendomens ursprung eller ägarförhållandena blir svåra att klarlägga (se 3 § första stycket 2).

13. Av det första kravet följer att egendomen i fråga måste härröra från brott eller brottslig verksamhet samt att gärningen ska vara vidtagen i ett visst syfte (penningtvättssyfte). Kravet på visst syfte är kopplat till gärningen, inte till gärningsmannen. Det betyder att gärningsmannen själv inte behöver ha till syfte att genom gärningen dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde. Tillräckligt är att någon medverkande har ett sådant syfte (se prop. 2013/14:121 s. 108 f.). Om det är en medverkande som har penningtvättssyftet, krävs att gärningsmannen har uppsåt avseende detta förhållande.

14. Vidare krävs att gärningsmannen vidtar en sådan åtgärd som anges i någon av paragrafens båda punkter. Ett typexempel på en penningtvättsåtgärd är att föra över medel från ett konto till ett annat så att egendomen därmed kommer ett led bort, eller ytterligare ett led bort, från den som har begått förbrottet och att egendomen därmed typiskt sett blir svårare att hänföra till sitt ursprung.

15. Ett förfarande som enbart innebär att medlen återgår ett led i en sådan kedja kan däremot normalt (jfr p. 28) inte anses utgöra en penningtvättsåtgärd, om den som återför medlen var i god tro när han eller hon tog emot dem. (Jfr

a. prop. s. 110 och vad som där sägs om att exemplen i 3 § första stycket 1 är avsedda att indikera att åtgärden i sig ska vara av en viss kvalitet.)

16. För penningtvättsbrott enligt den kompletterande bestämmelsen i 4 § döms den som, utan att det finns ett penningtvättsyfte, otillbörligen främjar möjligheterna för någon att omsätta pengar eller annan egendom som härrör från brott eller brottslig verksamhet. Bestämmelsen aktualiseras främst i fall där den som innehar egendom som härrör från brott eller brottslig verksamhet inte avser annat än att använda egendomen för att förvärva något. Vad som primärt omfattas är fall där någon underlättar för innehavaren att omsätta sådan egendom som typiskt sett är svår att omsätta, t.ex. mottar en stor summa kontanter som betalning för en båt eller mottar betalning i form av ädelstenar, smycken och liknande (se a. prop. s. 112).

17. Det finns anledning att framhålla att 4 § är subsidiär till 3 §. Om gärningen utgör brott också enligt 3 § ska 4 § alltså normalt inte tillämpas (jfr dock vad som sägs nedan i p. 20 om vad som gäller vid prövningen i domstol i de fall åtalet avser endast den subsidiära bestämmelsen).

18. I 7 § finns regler om bl.a. näringspenningtvätt. Enligt första stycket döms för näringspenningtvätt den som, i näringsverksamhet eller såsom ett led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättsyfte. Bestämmelsen har sitt främsta tillämpningsområde i fall där en åtgärd vidtagits inom ramen för näringsverksamhet och där det inte kan styrkas att egendomen härrör från brott eller brottslig verksamhet men den skiljer sig från 3 § också när det gäller vad som måste styrkas beträffande syftet med transaktionen.

19. Enligt 7 § är det tillräckligt att omständigheterna runt transaktionen är sådana att den skäligen kan antas vara utförd i penningtvättsyfte. Vid näringspenningtvätt behöver det alltså inte bevisas vare sig att egendomen

härrör från brott eller brottslig verksamhet eller att gärningen är vidtagen i penningtvättssyfte. Grunden för bestämmelsens tillämpning är i stället att gärningsmannen gör sig skyldig till ett klandervärt risktagande genom att medverka till en åtgärd trots att den – vid en objektiv bedömning – skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Gärningen är, till skillnad från vad som gäller vid s.k. näringshäleri, straffbar även om det senare skulle visa sig att egendomen inte härrörde från brott eller brottslig verksamhet. (Se a. prop. s. 114 f.)

20. Bestämmelsen om näringspenningtvätt är subsidiär till reglerna i 3–6 §§. Om gärningen uppfyller kraven enligt de primära straffbestämmelserna, men åtalet är utformat så att det avser endast näringspenningtvätt ska domstolen likväl pröva åtalet mot den subsidiära bestämmelsen (jfr NJA 2016 s. 129 p. 4–10 och ”Polishunden” NJA 2017 s. 491 p. 10).

Redovisningsskyldighet

21. Den som mottagit medel från annan med skyldighet att redovisa för dem är skyldig att betala medlen till huvudmannen. Om inte annat överenskommits anses huvudmannen normalt genom en betalningsanvisning kunna kräva att den redovisningsskyldige betalar genom insättning på visst konto. Anvisningen kan även avse att betalning ska göras till konto som tillhör tredje man.

22. Om ett fullgörande av huvudmannens betalningsanvisning skulle innebära att den redovisningsskyldige begår t.ex. näringspenningtvätt, är han eller hon dock inte skyldig att betala enligt anvisningen. Detta följer av den allmänna rättsprincipen att ingen är förpliktad att fullgöra en prestation om detta innebär att han eller hon begår en straffbar handling (jfr t.ex. Håkan Nial, Om förvärv i strid med legala förbud, TfR 1936 s. 14 och Tore Almén, Om köp och byte av lös egendom, 4 uppl. 1960 ombesörjd av Rudolf Eklund, s. 44).

God advokatsed

23. En advokat ska i sin verksamhet redbart och nitiskt utföra de uppdrag som anförtrotts honom eller henne och iaktta god advokatsed (se 8 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken).

24. Enligt avsnitt 1 i Sveriges advokatsamfunds Vägledande regler om god advokatsed är en advokats främsta plikt att visa trohet och lojalitet mot klienten. Samtidigt betonas att en advokat ska utöva sin verksamhet med integritet och på ett sätt som främjar det goda rättssamhället. Det anges också att en advokat inte får främja orätt.

25. I kommentaren till reglerna anges att en advokat, även om han eller hon ska visa trohet och lojalitet mot klienten, inte får handla i strid med gällande rätt eller vad som följer av god advokatsed. Kravet på iakttagande av god advokatsed anges, i linje med det nyss sagda, leda till begränsningar av handlingsfriheten när det gäller att tillvarata en klients intressen. Hänsyn måste tas till rättsordningen som sådan samt till motparten och tredje man. Det anges vara självklart att en advokat inte får medverka till brott och heller inte jämna vägen för annans brottslighet.

26. Enligt 4.6.2 i de vägledande reglerna ska, om advokaten tagit emot medel under uppdragets gång, slutredovisning utan dröjsmål avges till klienten och ett eventuellt saldo som klienten har till godo omedelbart utbetalas till denne. I ett vägledande uttalande om återredovisning av klientmedel anges detta gälla också om det finns uppgifter om att de medel som advokaten tagit emot har fränhänts annan på ett bedrägligt sätt (Vägledande uttalande från styrelsen för Sveriges advokatsamfund den 12 oktober 2000).

27. I litteraturen har antagits att en advokat normalt i enlighet med sina skyldigheter enligt god advokatsed kan redovisa medel till sin klient, men att det kan finnas en risk att advokaten begår brott om han eller hon för medlen

vidare till någon annan (se Axel Calissendorff, Skärpta regler mot penningtvätt; advokater i en ny och oprövad roll som angivare av klienter, Juridisk Tidskrift 2004–05 s. 573).

28. Det anförda ligger i linje med vad som i det föregående har sagts om att återförande av medel som någon fått i god tro normalt inte utgör en penningtvättsåtgärd (se p. 15). Om en advokat endast återredovisar medel till sin klient kan advokaten alltså normalt inte därigenom anses göra sig skyldig till brott enligt lagen om straff för penningtvättsbrott, även om han eller hon efter att ha mottagit medlen blir i ond tro om att dessa härrör från brott. Det kan emellertid inte anses givet att en återredovisning till klienten under alla omständigheter är straffri. Exempelvis är det långt ifrån självklart att en advokat utan att riskera att göra sig skyldig till brott kan tillmötesgå en klients begäran om att betala ut medel till ett konto tillhörande henne eller honom i ett s.k. högriskland avseende penningtvätt eller finansiering av terrorism.

29. För det fall klienten begär att medel betalas ut till någon annan är det normalt fråga om en sådan åtgärd som i och för sig kan utgöra t.ex. näringspenningtvätt under förutsättning att den skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Om ett sådant syfte kan antas föreligga, kan advokaten inte följa betalningsanvisningen. Det skulle då inte heller vara oförenligt med god advokatsed att inte följa anvisningen. (Jfr p. 22.)

30. Ett sätt att hantera situationer där advokaten inte anser sig kunna tillmötesgå klientens önskemål om att betala ut medel till ett visst konto, är att be klienten att anvisa ett konto som tillhör honom eller henne själv och att samtidigt tillhandahålla dokumentation som visar detta. Det är emellertid tydligt att denna väg inte alltid står öppen och att advokaten i vissa fall kan behöva avstå, åtminstone temporärt, från att betala ut medlen.

Bedömningen i detta fall

Uppfyller överföringarna kraven i 3 § respektive 7 § lagen om straff för penningtvättsbrott?

31. Det är utrett att Lars Engstrand på det sätt som påstås i gärningsbeskrivningen har överfört 225 000 kronor och 75 000 kronor till Krenar Goga respektive Emelie Sörensson samt att medlen härrörde från brott eller brottslig verksamhet.

32. Vidare utgör överföringarna i sig sådana åtgärder som avses i 3 § första stycket 1 lagen om straff för penningtvättsbrott. Det är också fråga om en sådan form av medverkan som kan omfattas av 7 §. Överföringarna har skett till annan än klienten och det uppstår i denna del ingen konflikt mellan reglerna om advokaters skyldigheter att redovisa respektive betala ut medel till klienten och reglerna i lagen om straff för penningtvättsbrott.

33. När det gäller den första överföringen är det – med hänsyn till bl.a. de anspråk som riktats mot Christoffer Henriksson och de processer som pågick mot honom – bevisat att hans åtgärd att begära utbetalning från advokatbyrån på angivet sätt har skett i syfte att främja möjligheterna för honom eller annan att tillgodogöra sig medlen. På samma grund måste Christoffer Henrikssons andra begäran skäligen antas ha skett i sådant syfte. Det står också klart att den senare överföringen har skett inom ramen för näringsverksamhet.

Uppfyller den första överföringen kraven i 4 § lagen om straff för penningtvättsbrott?

34. Som framgått av det föregående (se p. 16) tar 4 § lagen om straff för penningtvättsbrott sikte på åtgärder som främjar möjligheterna att omsätta egendom som är svårömsatt. Kontomedel är typiskt sett inte sådan egendom. Även om en överföring av kontomedel ibland kan underlätta möjligheterna för

någon att tillgodogöra sig egendomen, främjar den normalt inte möjligheterna att omsätta densamma på det sätt 4 § förutsätter.

35. Lars Engstrand kan inte genom den första överföringen anses ha gjort sig skyldig till en gärning som avses i 4 §.

Har Lars Engstrand vid de två överföringarna agerat med uppsåt till att egendomen härrör från brott eller brottslig verksamhet?

36. Lars Engstrand har vid överföringarna varit medveten om att Christoffer Henriksson dömts för ett stort antal fall av grova bedrägerier (jfr p. 1). Han har också varit medveten om att Christoffer Henriksson greps i Stockholm varvid misstankar uppstod om bl.a. penningtvättsbrott (jfr p. 2). Han har därtill, precis innan överföringarna genomfördes, blivit förordnad som offentlig försvarare för Christoffer Henriksson i ytterligare en förundersökning och inom ramen för den blivit kallad till en kombinerad kvarstads- och häktningsförhandling samt haft vetskap om att Christoffer Henrikssons medel har varit föremål för förvars- och beslagsbeslut (se p. 3).

37. Mot denna bakgrund måste Lars Engstrand ha förstått att det fanns en högst betydande risk för att de medel som överfördes från klientmedelskontot till andra konton härrörde från brott eller brottslig verksamhet. Med hänsyn härtill är det också bevisat att det förhållandet att egendomen härrörde från brott eller brottslig verksamhet inte har utgjort ett relevant skäl för honom att avstå från överföringarna. Han har alltså haft åtminstone likgiltighetsuppsåt i förhållande till att egendomen härrörde från brott eller brottslig verksamhet.

Har Lars Engstrand vid den första överföringen i övrigt haft ett sådant uppsåt som krävs för ansvar enligt 3 §?

38. Lars Engstrand har uppgett att han trodde att det kontonummer han fick från Christoffer Henriksson var kontonumret till ett av dennes egna konton. Denna uppgift får visst stöd av att Christoffer Henriksson i förhör berättat att

han till Lars Engstrand sagt att det uppgivna kontonumret gick till ett eget konto. Även om det finns omständigheter som talar i annan riktning får Högsta domstolens prövning ta sin utgångspunkt i att Lars Engstrand trodde att överföringen gjordes till ett av Christoffer Henrikssons egna konton.

39. Generellt sett gäller att det inte krävs någon fullständig samstämmighet mellan gärningsmannens uppsåt och gärningens innebörd för att uppsåt ska föreligga. Tillräckligt är, som huvudregel, att gärningsmannen har ett sådant uppsåt att gärningen, bedömd utifrån hans eller hennes uppsåt, kan hänföras till samma straffbestämmelse som den gärning som rent faktiskt begåtts. (Jfr Petter Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, 2 uppl., 2013 s. 324 ff., framför allt p. 3 och 9–13.)

40. Att någon vid en överföring inte har rätt uppfattning om vem som är kontohavare är därför i sig inte en omständighet som hindrar att erforderligt uppsåt föreligger. Erforderligt uppsåt föreligger t.ex. i ett sådant fall om gärningsmannen har insikt om penningtvätssyftet och en överföring till den ena personen på samma sätt som en överföring till den andra personen innebär att medlen blir svårare att följa eller lättare att tillgodogöra sig.

41. Den felaktiga uppfattningen om vem som tog emot betalningen påverkar emellertid i detta fall bedömningen av Lars Engstrands uppsåt när det gäller överföringens betydelse. Bedömd utifrån den utgångspunkten att medlen överfördes till Christoffer Henriksson själv innebar överföringen inte annat än att medel som ursprungligen betalats in till Kronofogdemyndigheten av Christoffer Henriksson på hans begäran fördes tillbaka till honom. Om det hade förhållit sig på det sätt som han föreställt sig får det anses ha varit tillåtet att göra överföringen (jfr p. 28). Det sagda betyder att Lars Engstrand inte haft sådant uppsåt som krävs för ansvar enligt 3 § lagen om straff för penningtvättsbrott.

42. Det förhållandet att prövningen ska utgå ifrån att Lars Engstrand trodde sig göra överföringen till Christoffer Henrikssons eget konto påverkar också vilka slutsatser som kan dras beträffande Lars Engstrands uppsåt i förhållande till att åtgärden vidtogs i penningtvättssyfte. Karaktären på en sådan överföring som han trodde sig göra kan inte vid en objektiv bedömning sägas ge anledning att tro att transaktionen utförts i penningtvättssyfte; mest näraliggande är att utgå ifrån att en sådan överföring begärs i syfte att helt enkelt få medlen återförda. Av överföringens karaktär, så som Lars Engstrand föreställde sig den, kan alltså inte dras några säkra slutsatser om hans uppsåt i förhållande till att den gjordes i penningtvättssyfte. Inte heller i detta avseende är det bevisat att Lars Engstrand har haft erforderligt uppsåt.

43. Han ska mot denna bakgrund frikännas från ansvar för den första överföringen.

Har Lars Engstrand vid den andra överföringen i övrigt haft sådant uppsåt som krävs för ansvar enligt 7 §?

44. Lars Engstrand har vid den andra överföringen känt till att Emelie Sörensson var mottagare av betalningen. Han måste också vid den tidpunkten, bl.a. genom att han deltagit vid den kombinerade kvarstads- och häktningförhandlingen i början av november, ha haft en klar bild av de brott som Christoffer Henriksson var misstänkt för liksom av de åtgärder som vidtagits för att säkra egendom. Det är mot den bakgrunden klart att Lars Engstrand har insett att överföringen till Emelie Sörenssons konto utfördes i penningtvättssyfte. Därmed är även klart att han haft uppsåt i förhållande till den omständigheten att överföringen skäligen kunde antas vara vidtagen i sådant syfte.

45. Lars Engstrand har också haft uppsåt till att den andra överföringen skedde inom ramen för näringsverksamhet.

46. Lars Engstrand ska därför dömas för näringspenningtvätt när det gäller den andra överföringen.

Sammanfattning av Högsta domstolens bedömning

47. Lars Engstrand kan, eftersom det inte är styrkt att han agerat med sådant uppsåt som krävs för ansvar enligt 3 § lagen om straff för penningtvättsbrott och eftersom transaktionen inte utgör en sådan gärning som avses i 4 §, inte dömas till ansvar för den första överföringen. Den andra överföringen har emellertid utgjort en sådan gärning som avses i bestämmelsen om näringspenningtvätt i 7 § och det är också styrkt att Lars Engstrand haft sådant uppsåt som krävs för ansvar enligt den bestämmelsen.

Rubricering och påföljd

48. Den gärning som Lars Engstrand nu döms för är att bedöma som ett brott av normalgraden. Gärningen får bedömas ha ett straffvärde motsvarande fängelse i två månader.

49. Påföljden för brottet bör bestämmas till villkorlig dom. Med hänsyn till att målet pågått under lång tid och med beaktande av de konsekvenser som åtalet haft för Lars Engstrand finns särskilda skäl att inte förena den villkorliga domen med böter.

Ersättningsfrågor

50. Den ersättning som Johan Eriksson begärt för försvaret av Lars Engstrand i Högsta domstolen är skälig. Begärd ersättning ska alltså utgå.

51. Frågan om Lars Engstrands återbetalningsskyldighet avseende kostnaden för försvaret i Högsta domstolen ska bedömas med utgångspunkt i utgången här. Högsta domstolens dom innebär, i jämförelse med hovrättens, att Lars Engstrand frikänns från åtalet avseende grovt penningtvättsbrott. Lars

Engstrand ska därför inte åläggas någon återbetalningsskyldighet för kostnaderna i Högsta domstolen.

52. Ansvaret för kostnaderna i tingsrätten och hovrätten ska bestämmas utifrån det tänkta läget att målet i ansvarsdelen redan där fått den utgång som Högsta domstolen bestämt. Det innebär att Lars Engstrand ska åläggas att återbetala den del av kostnaderna för den offentliga försvararen i tingsrätten och hovrätten som avser det brott som han nu fälls för (jfr NJA 1972 s. 92). Högsta domstolen bedömer att den delen motsvarar en tredjedel av de totala kostnaderna. Vidare ska det allmänna stå för två tredjedelar av hans rättegångskostnader.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund, Petter Asp (referent), Jonas Malmberg och Anders Perklev
Föredragande har varit justitiesekreteraren Charlotta Hallgren